გლობალური ეკონომიკური პროექტები და საქართველო

მოამზადა ნინო გვარამაძემ

ნაწილი II

1. ენერგეტიკული პროექტები

ენერგეტიკული პროექტები, განსაკუთრებით განახლებადი ენერგიების სექტორში, უზრუნველყოფს საქართველოს ენერგეტიკული დამოუკიდებლობისა და მდგრადი განვითარების ზრდას.

ჰიდროენერგეტიკული პროექტები:

- შავი ზღვის გადამცემი ქსელის პროექტი, რომელსაც მხარს უჭერდა მრავალი საერთაშორისო დონორი ორგანიზაცია (მათ შორის, ევროკომისიის სამეზობლო საინვესტიციო ფონდი (EC NIF), ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD), ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB) და KfW) და თანადაფინანსებულია საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემის მიერ, დაიწყო 2009 წელს, რათა შექმნილიყო ასინქრონული ურთიერთკავშირი საქართველოს 500 კვ ქსელსა და თურქეთის 400 კვ ქსელს შორის.

  პროექტის მიზანი იყო საქართველოს ელექტროგადამცემი ქსელის სტაბილიზაცია, აგრეთვე, დიდი რაოდენობით ელექტროენერგიის გადაცემის ხელშეწყობა საქართველოს, სამხრეთ კავკასიის სხვა ქვეყნებსა და შავი ზღვის ელექტროგადამცემი ქსელის ქვეყნებს, განსაკუთრებით, თურქეთს შორის. გარდა ამისა. პროექტი შექმნიდა მნიშვნელოვან წინაპირობას საქართველოს უზარმაზარი ჰიდროენერგეტიკული რესურსების განვითარებისთვის.

  პროექტი შედგებოდა სამი კომპონენტისგან:

  1. კომპონენტი A (500 & 400 კვ საჰაერო ხაზები; კონტრაქტორი - KEC, ინდოეთი) დაიყო სამ ფაზად: ფაზა 1A, 1B და 2

  2. ფაზა 1A - 500 კვ ეგხ ზეკარი ზესტაფონიდან ახალციხემდე

  ფაზა 1B - 400 კვ ეგხ მესხეთი ახალციხიდან თურქეთის საზღვრამდე

  ფაზა 2 -500 კვ ეგხ ვარძია გარდაბნიდან ახალციხემდე

  2. კომპონენტი B – 500 კვ ტ/შ ზესტაფონი, & 500/400/220 კვ ს/ს ახალციხე და 500 კვ ს/ს გარდაბანი (კონტრაქტორი – Siemens ავსტრია)

  3. კომპონენტი C - 2 x 350 MW BtB კონვერტორი სადგური (კონტრაქტორი - Siemens Austria)

პროექტი წარმატებით დასრულდა 2013 წელს და უზრუნველყო 700 მგვტ სიმძლავრის ურთიერთკავშირი საქართველოსა და თურქეთის ელექტრო ქსელებს შორის გარდაბანი-ახალციხე-ზესტაფონი 500 კვ საჰაერო ხაზის რეაბილიტაციით/მშენებლობით და ახალციხიდან თურქეთის საზღვრამდე 400 კვ-იანი დამაკავშირებელი ხაზის მშენებლობით, აგრეთვე, ახალციხეში 500/400/220 კვ-იანი მუდმივი დენის მაღალი ძაბვის კომპლექსური დანადგარის მქონე ახალი ქვესადგურის მშენებლობით.

ამ გადამცემი ინფრასტრუქტურის მეშვეობით, საქართველოს შეუძლია ელექტროენერგიის ექსპორტი ან მიწოდება თურქეთის, აღმოსავლეთ ან ცენტრალური ევროპისა და აზიის სხვა ქვეყნების განვითარებად, მომთხოვნ ბაზრებზე.

- **შავი ზღვის ენერგეტიკული კავშირი (BLACK SEA ENERGY CONNECTION):** ეს პროექტი გულისხმობს შავი ზღვის სანაპიროზე ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის განვითარებას, რაც ხელს შეუწყობს ელექტროენერგიის გაცვლის ზრდას ევროპულ ქვეყნებთან.

  შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პერსპექტივები.

  დაგეგმილი შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელი, რომელმაც საქართველო რუმინეთთან უნდა დააკავშიროს, ამბიციური საერთაშორისო ენერგეტიკული პროექტია. საინვესტიციო ხარჯების ამორტიზებისთვის საჭირო იქნება განახლებადი ენერგიის მნიშვნელოვანი გაფართოება როგორც საქართველოში, ასევე აზერბაიჯანში, რომელიც ასევე ჩართულია პროექტში. ფასების პროგნოზის მიხედვით, თურქეთი, ამჟამად საქართველოს ყველაზე მნიშვნელოვანი საექსპორტო ბაზარი, ფინანსურად უფრო მიმზიდველია, ვიდრე სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა საშუალოვადიან პერსპექტივაში.

  შავი ზღვის წყალქვეშა ელექტრო საკაბელო პროექტი მას შემდეგ ხორციელდება, რაც საქართველო, უნგრეთი, რუმინეთი და აზერბაიჯანი შეთანხმდნენ მის მშენებლობაზე. პროექტი სრულად არის მხარდაჭერილი ევროკავშირის კომისიის მიერ და არის ბლოკის ხუთი ფლაგმანი პროექტიდან ერთ-ერთი. ის მიზნად ისახავს გარდაქმნას ევროპის ენერგეტიკული გარემო, რათა გახდეს უფრო უსაფრთხო და სუფთა. საქართველოსა და ევროპას შორის შავი ზღვის ქვეშ ელექტრო კაბელის გაყვანა სამხრეთ კავკასიიდან ევროპაში ე.წ. „მწვანე ენერგიის“ ექსპორტის შესაძლებლობას მოგვცემს.

2. ვაჭრობა და ინვესტიციები

საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციების ხელშეწყობის პროექტები მიზნად ისახავს საქართველოს ეკონომიკის გლობალურ ბაზრებთან ინტეგრირებას.

- **ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმება:** ამ შეთანხმებამ საქართველოს ევროკავშირთან მჭიდრო ეკონომიკური ურთიერთობები შექმნა, რაც ხელს უწყობს თავისუფალ ვაჭრობას, ინვესტიციების მოზიდვას და ეკონომიკის მოდერნიზაციას.

  ასოცირების მიზანია, ხელი შეუწყოს ევროკავშირსა და საქართველოს შორის პოლიტიკურ ასოცირებასა და ეკონომიკურ ინტეგრაციას; მხარი დაუჭიროს საქართველოს მისი ეკონომიკის განვითარებაში, საერთაშორისო თანამშრომლობის მეშვეობით. დაეხმაროს

საქართველოს მისი კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების გზით; საქართველოს და ევროკავშირს შეექმნათ პირობები პროდუქციის ერთმანეთის ბაზარზე გასატანად. შეთანხმებით გათვალისწინებულია თანამშრომლობა ორგანიზებული დანაშაულისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაში, რომელიც, სხვათა შორის, ითვალისწინებს კონტრაბანდისა და საქონლით უკანონო ვაჭრობის, უკანონო ეკონომიკური და ფინანსური საქმიანობის, საერთაშორისო დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტების თანხების გაფლანგვის წინააღმდეგ ბრძოლას.

შეთანხმების ერთ-ერთი ძირითადი ნაწილია ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის შექმნა. ეს ნიშნავს საკანონმდებლო ცვლილებებს ვაჭრობის სფეროში, საბაჟო გადასახადების გაუქმებას ამ სივრცის შიგნით, ევროკავშირის შიდა ბაზართან საქართველოს ეტაპობრივ ეკონომიკურ ინტეგრაციას. ევროკავშირი გააუქმებს ყველა საიმპორტო მოსაკრებელს ქართულ იმპორტზე იმ დღიდან, როდესაც ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცე ძალაში შევა. ამ გადაწყვეტილების წყალობით საქართველოს ექსპორტი დაუყოვნებელ სარგებელს მიიღებს. ასევე, ევროკავშირში ან საქართველოში დაფუძნების უფრო მარტივი პირობების შემოღების წყალობით, დაუყოვნებელი სარგებელი შეიძლება მიიღონ კომპანიებმაც. ეს გაზრდის ინვესტიციებს და შექმნის სამუშაო ადგილებს საქართველოში. კომპანიები შეძლებენ უფრო ფართომასშტაბიანი მომსახურების გაწევას, ვიდრე ადრე, რაც ასევე გააფართოებს მათ საქმიანობას და შექმნის სამუშაო ადგილებს. საქართველოს რჩება თავისუფალი არჩევანი - მიიღოს სხვა ქვეყნებთან სავაჭრო ურთიერთობებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები.

- **ჩინეთ-საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება:** ეს შეთანხმება განაპირობებს ჩინეთთან სავაჭრო ურთიერთობების გაღრმავებას, რაც ზრდის საქართველოს ექსპორტის პოტენციალს აზიის ბაზრებზე.

ქვეყნის ეკონომიკის შემდგომი განვითარების, ვაჭრობის გამარტივებისა და მისი საგადასახადო რეჟიმის ლიბერალიზაციის მიზნით, საქართველომ ხელი მოაწერა შეთანხმებას ჩინეთთან, საქართველოში თავისუფალი ვაჭრობის ზონების შექმნის შესახებ.

ჩინეთ-საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებას (FTA) ხელი 2017 წლის მაისში მოეწერა და ურთიერთგაგების მემორანდუმს ჩინეთის ვაჭრობის ვიცე-მინისტრმა, საქართველოს პირველმა ვიცე-პრემიერმინისტრმა და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრმა მოაწერეს ხელი „თბილისის აბრეშუმის გზის ფორუმზე“ 28 ნოემბერს. ჩინეთთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება 2018 წლის 1-ელ იანვარს ამოქმედდა.

თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულება დიდ არეალს ქმნის ვაჭრობის, მომსახურებისა და საინვესტიციო საქმიანობისთვის ევრაზიის სივრცეში, რომელიც 17 ერთეულს მოიცავს, მაგალითად, საქონელი, მომსახურება და ინტელექტუალური საკუთრების უფლება. ის ასევე ეხება ახალ თემებს, როგორებიცაა ელექტრონული კომერცია, ბაზრის კონკურენცია და გარემო.

ხელშეკრულების ძალაში შესვლამდე ქართული ექსპორტი ჩინეთში მოიცავდა სპილენძის მადნებს, რკინის საბადოს, თხილს, ღვინოს, ალკოჰოლურ სასმელებს, ოქროსა და ნახევრადმზა პროდუქციას, ხოლო ჩინეთიდან საქართველოში იმპორტირებულ საქონელს წარმოადგენდა სამშენებლო დანადგარები, საწარმოო დანადგარები, ფოლადი, ელექტრონიკა, ტექსტილი, ტანსაცმელი და საყოფაცხოვრებო ტექნიკა.

შეთანხმებით გათვალისწინებულია საქართველოს მიერ ჩინეთის ექსპორტის 96,5%-ზე ტარიფის გაუქმება, ხოლო საქართველოდან ჩინეთში იმპორტირებული საქონლის თითქმის 91%-ზე ტარიფის ნულამდე დაყვანა.

საქართველოს გაფორმებული აქვს თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულება როგორც ევროკავშირთან, ასევე ჩინეთთან.

მანამდე საქართველომ თავისუფალი ვაჭრობის 4 ხელშეკრულება გააფორმა ევროპულ ქვეყნებთან, როგორებიცაა ისლანდია, ლიხტენშტეინი, ნორვეგია და შვეიცარია. ევროკავშირი და ჩინეთი კი საქართველოს უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორებს წარმოადგენენ. ხელშეკრულების გაფორმების მომენტისთვის საქართველო იყო ევრაზიაში მე-11, ხოლო რეგიონში ერთადერთი ქვეყანა, რომელმაც ჩინეთთან მსგავსი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულება დადო. სხვა ქვეყნები, რომლებსაც ჩინეთთან თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებები აქვთ, დასავლეთ ევროპის ან შორეული აღმოსავლეთის განვითარებულ ნაწილში მდებარეობენ.

წლების წინ აბრეშუმითა და სანელებლებით დატვირთული ქარავნები ჩინეთიდან მთელ ევროპასა და ბრიტანეთის კუნძულებზე მოგზაურობდნენ. ახალი აბრეშუმის გზის საშუალებით, რომელიც მაგისტრალების, რკინიგზისა და მილსადენებისგან შედგება, თანამედროვე "აბრეშუმი და სანელებლები" – რაშიც ენერგია, ბუნებრივი რესურსები და წარმოებული საქონელი იგულისხმება, მთელ ევრაზიაში საქართველოს გავლით იმოგზაურებს და ქვეყანაც დაიბრუნებს თავის სტრატეგიულ მნიშვნელობას, როგორც რეგიონის სატრანსპორტო-ინფრასტრუქტურული ცენტრი და შექმნის სატრანზიტო კორიდორს ევროპასა და აზიას შორის.

3. რეგიონული თანამშრომლობა

საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს სხვადასხვა რეგიონულ ინიციატივაში, რაც მიზნად ისახავს ეკონომიკური კავშირებისა და უსაფრთხოების გაძლიერებას.

- **TRACECA (ტრანსკასპიური საერთაშორისო სატრანსპორტო კორიდორი):** ეს პროექტი აერთიანებს ევროპასა და აზიას საქართველოს გავლით სატრანსპორტო მარშრუტით, რაც ზრდის საქართველოს მნიშვნელობას საერთაშორისო სატრანსპორტო სისტემაში.

  ტრანსკასპიური საერთაშორისო სატრანსპორტო გზა (TITR), შუა დერეფანი — საერთაშორისო სატრანსპორტო დერეფანი, რომელიც იწყება ჩინეთში, გაივლის ყაზახეთს, კასპიის ზღვით გადადის აზერბაიჯანში, გაივლის საქართველოს და თურქეთისა და შავი ზღვის საშუალებით უკავშირდება ევროპის ქვეყნებს. მარშრუტი: ჩინეთი (ლიანიუნგანგის პორტიდან სიანის გავლით ურუმჩიმდე) – ყაზახეთი (ხორგოსისა და დოსტიკის მშრალი პორტებიდან აქთაუს და კურიკის პორტებამდე) – აზერბაიჯანი (ალათის პორტი) – საქართველო (თბილისი). თბილისიდან მარშრუტი მიდის ფოთამდე და შავი ზღვის გავლით ევროპის სიღრმეში ან გაგრძელდება თბილისიდან ბაქო-თბილისი-ყარსის რკინიგზით თურქეთამდე (ყარსი, იზმითი, მერსინი, ჩერქეზქოი) და იქიდან ევროპის ქვეყნებში. 2023 წლის მონაცემებით, ტრანსკასპიური საერთაშორისო სატრანსპორტო კორიდორის გამტარუნარიანობა წელიწადში 6 მილიონი ტონა ტვირთი და 80 000 (DPM) კონტეინერია.

- **GUAM (საქართველო, უკრაინა, აზერბაიჯანი, მოლდოვა):** ეს რეგიონული ორგანიზაცია მიზნად ისახავს ეკონომიკური, სავაჭრო და სატრანზიტო თანამშრომლობის გაძლიერებას წევრ ქვეყნებს შორის.

სუამი 1997 წელს საქართველომ, უკრაინამ, აზერბაიჯანმა და მოლდოვამ შექმნეს აშშ-ს მხარდაჭერით და იგი დსთ-ს ალტერნატივად მიიჩნეოდა. უზბეკეთი კოალიციას ოფიციალურად 1999 წელს შეუერთდა და ორგანიზაციას სუუამი დაერქვა.

თუმცა, 2002 წელს უზბეკეთმა განაცხადა, რომ ორგანიზაციის დატოვებას გეგმავდა. ამ განცხადების შემდეგ უზბეკეთი აღარ მონაწილეობდა სუუამის ფარგლებში გამართულ სამიტებსა და სამუშაო შეხვედრებში. მოგვიანებით, 2005 წლის 5 მაისს უზბეკეთმა ოფიციალური განცხადება გააკეთა სუუამიდან გასვლის თაობაზე.

სუამის (საქართველო, უკრაინა, აზერბაიჯანი და მოლდოვა) წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრები 2006 წლის 22 მაისს შეთანხმდნენ, შექმნან რეგიონული ორგანიზაცია "დემოკრატიისა და ეკონომიკური განვითარებისთვის - სუამი". ახალი ორგანიზაციის შტაბბინა უკრაინის დედაქალაქში განთავსდა.

გლობალური ეკონომიკური პროექტები მნიშვნელოვნად ავითარებს საქართველოს ეკონომიკას, ზრდის ქვეყნის სატრანზიტო და ენერგეტიკულ პოტენციალს და ხელს უწყობს ქვეყნის ინტეგრაციას გლობალურ ბაზრებთან. ამ პროექტების წარმატება დამოკიდებულია საერთაშორისო თანამშრომლობის გაძლიერებასა და მდგრადი განვითარების პრინციპების დაცვაზე.

1. საქართველოს ჰიდროენერგეტიკის სექტორის გამოწვევები https://greenalt.org/app/uploads/2021/05/Energo_sektori.pdf
2. Black Sea Transmission Network Project (BSTN) https://gse.com.ge/M9Ltvi2EQCCNYg7LvHW0JQ.html
3. ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA) https://www.economy.ge/index.php?page=economy&s=7
4. Sebastian Staske and Rouven Stubbe, Prospects for the Black Sea Submarine Cable https://www.german-economic-team.com/en/newsletter/prospects-for-the-black-sea-submarine-cable/
5. Georgian-Initiated Black Sea Submarine Cable to Boost European Energy Security and Connectivity https://georgiaembassyusa.org/2023/03/13/georgian-initiated-black-sea-submarine-cable-to-boost-european-energy-security-and-connectivity/
6. https://eurofast.eu/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%9B-%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%9C-%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95/
7. https://1tv.ge/news/genadi-arveladze-bolo-khuti-wlis-ganmavlobashi-chinettan-eqsporti-gaormagda-rac-tavisufali-vachrobis-shetankhmebis-tvalsachino-pozitiuri-shedegia/
8. შუა დერეფანი ფართოვდება - https://europetime.eu/ka/article/50770-shua-derefani-fartovdeba---transkaspiuri-saertashoriso-satransporto-marshrutis-asociaciis-genmdivani
9. საქართველო, უკრაინა, მოლდოვა, აზერბაიჯანი თავისუფალი სავაჭრო ზონის შექმნაზე შეთანხმდნენ https://formulanews.ge/News/77487

10. სეფაშვილი გ. სუამი ახალ რეგიონალურ ორგანიზაციად ყალიბდება 23.05.2026 https://old.civil.ge/geo/article.php?id=12662